

**РІВЕНЬ ДОВІРИ ДО СУДДІВ ТА ОЦІНКА ЯКОСТІ
ПРАВОСУДДЯ ЯК ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ
ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ
СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ В УКРАЇНІ**

Кубатко К. В.

*здобувач кафедри адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Публічне адміністрування у сфері формування суддівського корпусу в Україні має за мету сформувати висококваліфікований штат судів, які на високому рівні виконуватимуть одну з найважливіших функцій держави – здійснення правосуддя.

Основними критеріями ефективності публічного адміністрування у сфері формування суддівського корпусу в Україні є рівень довіри до суддів та судової влади в цілому, а також оцінка якості правосуддя національними та міжнародними громадськими інституціями.

Рівень довіри до судової влади визначається за результатами соціологічних досліджень – репрезентативних опитувань громадян у всіх регіонах України.

Так, за результатами соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні з 22 вересня по 1 жовтня 2022 року, зростання довіри до державних установ пов'язано із зростанням довіри до системи державної влади загалом. Якщо у 2020 році довіряли державним установам 35% громадян, то зараз – 55%.

Порівняно з 2020 роком в Україні зріс рівень довіри до Уряду (з 19% до 51,5%), хоча великою залишається частка тих, хто йому не довіряє (48%). Однак, загальне підвищення рівня довіри до владних інститутів мало торкнулося судової гілки влади – рівень довіри до судів порівняно з 2020 роком зріс незначною мірою (з 20% до 28%) при значному переважанні тих, хто судам не довіряє (у 2022 році – 72%) [1].

Опитування проводилося у 112 населених пунктах (57 міських та 55 сільських) за стратифікованою багатоступеневою вибіркою із

застосуванням випадкового відбору на перших етапах формування вибірки та квотного методу відбору респондентів на заключному етапі (коли здійснювався відбір респондентів за статеві-віковими квотами). Структура вибіркової сукупності відтворює демографічну структуру дорослого населення територій, на яких проводилося опитування, станом на початок 2022 року (за віком, статтю, типом поселення). Опитано 2021 респондента віком від 18 років. Похибка вибірки (без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 2,3% [1].

Враховуючи вищезазначене, можна впевнено говорити про репрезентативність даного соціологічного дослідження та про певні позитивні тенденції у формуванні поваги до судів в українському суспільстві. Проте, процент громадян, які не довіряють судовій владі, залишається небезпечно високим та свідчить про значну кількість проблемних питань, які необхідно вирішити суб'єктам публічного адміністрування у сфері формування суддівського корпусу.

Не менше значення для визначення перспективних напрямів удосконалення публічного адміністрування у сфері формування суддівського корпусу в Україні має загальна оцінка правосуддя національними та міжнародними громадськими організаціями.

Так, Р. Смалюк зазначає, що органи правосуддя генерують великий масив кількісних даних про свою роботу, завдяки якому можна прослідкувати певні тенденції, які існують як у судочинстві в цілому, так і щодо окремих категорій справ. Крім того, з правосуддям стикається велика кількість людей, персональний досвід яких також можна використати для оцінки. Так само значення може мати загальне враження людей про роботу судів. За використання правильного підходу можна отримати досить об'єктивні і порівняльні дані щодо діяльності систем правосуддя різних країн. Крім того, оцінювання, яке проводиться за єдиною методологією для декількох країн (або навіть для декількох судів в межах однієї країни), дозволяє виокремити кращі практики, які забезпечують вищу ефективність судочинства. Запозичення цих практик дозволяє досягти позитивних результатів у коротші терміни, уникаючи великої кількості помилок [2].

Серед інструментів загальної оцінки, які охоплюють питання правосуддя, виділяється Індекс верховенства права (Rule of Law Index), оцінювання за яким проводить Міжнародна неурядова організація World Justice Project (WJP) щороку з 2012 року.

За даними звіту за 2021 рік оцінювання охопило 139 країн та юрисдикцій, а його результати базуються на опитуваннях понад 138 000 домогосподарств та 4 200 юристів-практиків та експертів.

Як зазначає WJP, Індекс – це єдиний глобальний інструмент, який всебічно розглядає верховенство права. Оцінювання проводиться за вісьмома факторами, з яких два безпосередньо стосуються судочинства (цивільного та кримінального), водночас решта також певною мірою зачіпають питання судочинства (поширеність корупції серед суддів, притягнення їх до відповідальності, судовий контроль за державною владою) [2].

Таким чином, індекс верховенства права значною мірою пов'язаний з оцінкою саме рівня правосуддя, його якості, незалежності та неупередженості в процесі здійснення.

Р. Смалюк зазначає, що за Індексом верховенства права, судочинство оцінюється за такими показниками:

– цивільне судочинство: доступність; своєчасність розгляду справ; відсутність дискримінації, корупції та незаконного впливу державної влади; доступність, ефективність та безсторонність альтернативних способів вирішення спорів;

– кримінальне судочинство: ефективність розслідування та судового розгляду; ефективність виправної системи у зменшенні злочинної поведінки; безсторонність; відсутність корупції та незаконного впливу державної влади; належність процесу щодо обвинувачених і дотримання їхніх прав [2].

Оцінка за наведеними показниками повинна сформувати достатньо об'єктивну картину ставлення громадян до окремих інститутів судової влади та визначити загальну оцінку рівня правосуддя в державі.

На підставі аналізу всіх показників державі ставиться оцінка від 0 до 1, де 1 свідчить про найвищу «прихильність» до верховенства права (аналогічно виставляється оцінка за кожним показником та його складовими).

За даними Індексу, рівень верховенства права в Україні знаходиться на стабільно середньому рівні. Станом на 2021 рік загальна оцінка становить 0,51 бали (порівняно з 2015 роком оцінка зросла лише на 0,03 пункта) і Україна посідає 74 позицію зі 139 оцінених країн.

За цивільним судочинством показник дещо кращий і становить 0,54 бали (64 місце), й у порівнянні з 2015 роком він виріс на 0,05 пункта. Значно гіршим є показник кримінального судочинства, який становить лише 0,37 бала (91 місце) і після незначного

покращення у 2016 році, знизився на 0,03 пункта. На ці оцінки найбільш негативно вплинули поширеність корупції та наявність політичного впливу у сфері правосуддя [2].

Таким чином, проведений аналіз рівня довіри до судової влади в Україні за результатами соціологічних досліджень та оцінки рівня правосуддя за індексом верховенства права дозволяє зробити попередній висновок про те, що в національній правовій системі спостерігається позитивна тенденція щодо зростання довіри до суддів та судової влади в цілому, що є результатом проведеної судової реформи та поступового наближення національних стандартів правосуддя до європейських.

Проте, очевидним є високий процент громадян, які досі не довіряють судовій владі, що свідчить про наявність ряду суб'єктивних та об'єктивних факторів, які негативно впливають на рівень довіри до суду. Те, що судам не довіряє більше 70% громадян України, актуалізує потребу дослідження актуальних питань публічного адміністрування у сфері формування суддівського корпусу в Україні з метою визначення пріоритетних напрямів удосконалення правового регулювання даних суспільних відносин, а також формулювання конкретних пропозицій щодо удосконалення чинного національного законодавства та відповідної юридичної практики.

Література:

1. Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії (вересень-жовтень 2022 р.). Разумков центр. Соціологія. Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykoideologichni-oriientsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r> (дата звернення: 11.11.2022).
2. Смалюк Р. Як вимірюють правосуддя? Громадська спілка «Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ». Режим доступу: <https://gpr.org.ua/news/yak-vymiruiut-pravosuddia/> (дата звернення: 11.11.2022).